

Посохова Віра Валеріївна

Інститут соціальної та політичної психології АПНУ

Кандидат психологічних наук, науковий співробітник

м.Київ

**Дослідження комунікативних Інтернет - практик в рамках
повсякденності**

Здійснено аналіз комунікативних практик, що розгортаються в результаті щоденної активності користувачів в мережі Інтернет. Розкрито сутність комунікативних інтернет-практик. Встановлено, що інтернет-практики є спільними, повторюваними та змістовно(контентуально) наповненими. Визначено критерії соціально-психологічних особливостей розгортання комунікативних практик, а саме анонімність, приватність та опосередковану активність.

Ключові слова: користувачі мережі інтернет, комунікативні інтернет-практики, медіапростір.

V.V. Posokhova. Research daily online communication practices.

Annotation

The daily communication practices deployed by ordinary users active on the Internet are analyzed. The online communication practices are essence. that The online practices are common, repetitive, content filled are founded. The criteria of social and psychological characteristics of the deployment of communicative practices, such as anonymity, privacy and mediated activity.

Keywords: Internet users, online communication practices, media space.

Проблема. Надзвичайно стрімкі темпи поширення інформаційно-комунікативних технологій мережі Інтернет та кількість користувачів, що

невпинно зростає щодня стають живильним субстратом на якому з'являються практики користування послугами Інтернет, або інтернет-практики. В свою чергу це призводить до появи нових щоденних практик, які стають не стільки альтернативними, скільки доповнюючими практики в їх традиційному розумінні.

Отже *мета* даної статті полягає в розкритті специфіки комунікативних практик, що розгортаються в межах інтернет-простору ґрунтуючись на аналізі проведеного емпіричного дослідження.

В загальному вигляді, комунікація виступає засобом за допомогою якого особистість конструює та підтримує стосунки. Комунікативні практики, в свою чергу, розглядаються, як раціональна діяльність спрямована на інформаційний обмін. Зазначимо, що під інформаційним обміном розуміється не тільки і не стільки певне знання, а власне комунікація.

Активне використання суспільством послуг, що надаються медіа простором й охоплюють майже всі сфери соціального життя становлять соціальні інтернет-практики. В широкому розумінні під соціальними практиками мається на увазі сукупність прийнятих в культурному просторі способів діяльності та звичних навиків взаємодії з людьми, символами, речами, власним тілом, часом, простором тощо[1]. Під соціально-психологічними інтернет-практиками ми розуміємо щоденну, рутинну діяльність користувачів спрямовану на опанування (узвичаєння) медіапростору за допомогою інформаційно-комунікативного обміну.

Виходячи з того, що медіапростір ґрунтується на комунікативній діяльності мешканців інтернет-мережі цілком доречно досліджувати саме комунікативні практики, що розгортаються за допомогою соціальних інтернет-сервісів в опосередкованому комп'ютерними технологіями просторі та є складовими процесу життєконструювання. Комунікативні практики, які розгортаються завдяки мережній діяльності Інтернет-

користувачів, надають можливість вибудувати певне ставлення до себе та до інших ґрунтуючись на контентуальному наповненні, що з'являється завдяки користуванню медіа сервісами, сприймати та надавати інформацію, репрезентувати знання, норми й цінності, що є характерними в опосередкованому комунікативному середовищі та на основі цього конструювати власне життя не лише в межах але й за межами мережного простору. Вибудовуючи діалог із світом, що стає можливим завдяки Інтернет-технологіям, особистість починає краще розуміти себе, прислухається до власних потреб та бажань, та відповідно стає чутливішою до інших, а отже, має можливість ефективніше конструювати своє життя використовуючи для цього потужний комунікативний ресурс.

Соціальні інтернет - сервіси надають користувачеві цілий спектр комунікативних послуг користування якими об'єднує мешканців всесвітньої глобальної мережі, які щодня діють в єдиному комунікативному просторі у комунікативні інтернет-практики. Як будь-яка інша практика, мережна комунікація має рутинний характер стаючи необхідною,щоденною справою користувачів. Виходячи з того, що практики, які розгортаються в результаті повсякденної мережної активності є спільними, повторюваними та змістовно(контентуально) наповненими головну увагу ми зосереджуємо безпосередньо на розкритті специфіки практик онлайн - комунікації.

Визначаючи критерії дослідження ми спиралися на те, що комунікативні інтернет-практики актуалізуються в умовах, яким є притаманною певна специфіка, що має враховуватись на етапі збору та аналізу даних. Ця специфіка полягає в розширенні просторово-часових меж тих хто користується послугами, що надаються соціальними інтернет-сервісами, обмеженому сенсорному переживанні, можливості анонімної комунікації, відсутності невербальної взаємодії, обмеженій можливості висловлення емоцій, текстовій редукованості, добровільності контактів,

можливості припинення спілкування в будь який час, окреслення певного кола співрозмовників.

Враховуючи специфіку мережного простору ми спиралися також на наступні конститутивні ознаки дискурсу, що має місце в межах інтернет-простору, а саме цифровий сигнал, як канал комунікації; віртуальність, під якою розуміється спілкування з уявним співрозмовником; дистантність комунікації у часі та просторі; опосередкованість спілкування технічними засобами; розгортання комунікації за принципом мережної структури під якою розуміється нівелювання статусних кордонів між користувачами, що мешкають в єдиному комунікативному просторі; комбінування різних типів дискурсу; мережний етикет[2].

Враховуючи параметри, що задаються специфікою мережного простору основними *критеріями*, що були нами виокремлені з метою розкриття соціально-психологічних особливостей розгортання комунікативних практик стали *анонімність, приватність, опосередкована активність* та те, як ступінь їх актуалізації в тій чи іншій мірі позначається на розгортанні та підтриманні особистістю комунікативних практик на певному рівні. Тут ми маємо на увазі, що користувачі онлайнпростору мають унікальну можливість самостійно визначати межі приватності в комунікації, анонімності та власної активності, що певним чином позначається на ефективності мережної взаємодії в цілому.

Спираючись на емпіричну модель, що була нами розроблена в рамках дослідження комунікативних інтернет - практик, їх вивчення проводилося з опорою на матеріал, що представляє повсякденний контекст їх сприйняття, а саме джерела особистого походження – онлайн-щоденники або блоги. Блоги, або веб-сторінки, що містять особисті текстові записи різного тематичного напрямлення та доповнюються коментарями і відгуками інших мешканців блогосфери, стають невичерпною емпіричною базою для розкриття специфіки комунікативних інтернет-практик.

Блоги з цілковитою упевненістю можна вважати «ресурсом життєтворчості та само презентації» сучасної особистості. На електронних сторінках особистість конструюється та реконструюється впродовж підтримання он-лайн сторінки. При цьому, з огляду на специфіку інтернет-простору, автор он-лайн щоденника визначає на свій розсуд ступінь анонімності, час та темп написання розповіді, кількість тих, хто може залишати коментарі. Стає очевидним, що комунікація, яка певним чином скеровується за бажанням особистості, надає користувачеві відчуття власної могутності, унікальності, впливовості.

Електронний щоденник з огляду ефективності самоздійснення особистості не лише в межах, але й за межами інтернет-простору займає одне з провідних місць. Слід зазначити, що щоденник завжди виконував роль особистісної саморефлексії та збереження конфіденційної складової викладеної інформації. Розгляд функцій, що належать щоденникові в його класичному варіанті надає змогу отримати більш вичерпну інформацію щодо специфіки комунікативних практик, які розгортаються за допомогою інтернет-сервісів в опосередкованому технічними засобами просторі.

Отже, щоденник завжди виконував функції культурної пам'ятки, заповіту, релаксаційно-терапевтичну, аутокогнітивну, квазидіалогову, гігієнічну, літературно-творчу[3]. Он-лайн щоденники, в певному розумінні, є схожими функціонально оскільки мають те саме призначення але радикально відрізняються за механізмами викладення та збереження інформації. Адресованість багатомільйонній аудиторії докорінно змінює погляд на сучасний щоденник, що створюється в межах медіапростору.

Враховуючи масштабність блогосфери та велику кількість тематичних спрямувань онлайнсторінок, нами виокремлювались *авторські* блоги, тобто ті, що велися від однієї особи; *персональні*, що головним чином вмищували записи про особисте життя автора, його розповіді та спостереження, які стосувались інтернет-комунікації; *текстові*, основний зміст яких мав текстовий формат втім міг бути доповнений будь-якою

мультимедійною інформацією. Зазначимо, що останнім часом особливого поширення набули щоденники, які не тільки доповнюються але побудовані виключно на матеріалі мультимедійного формату. Такими є фотоблог, артблог, підкаст та блогкастинг (надиктований текст), відеоблог, які заслуговують на окрему увагу не лише тим, що істотно збагачують їх контентне наповнення, але й підіймають на поверхню цілий пласт неусвідомленого автором змісту. Також ми розглядаємо *контентний* блог, в якому висвітлюється первинний авторський контент. За технічною основою блог має бути розміщений на *блог-платформі* або окремому хостінгу *автономний блог*.

Для того, щоб дослідити специфіку розгортання комунікативних інтернет-практик на феноменологічному рівні, ми використовуємо праксиметричний метод або аналіз продуктів діяльності користувачів, контент аналіз та метод наративу, що розкривають досвід мережної комунікації. Вибір саме цих методів пояснюється їх частим застосуванням саме з метою вивчення щоденникових записів, що надає можливість визначити певні соціально-психологічні особливості комунікативних практик інтернет-мережі, а отже забезпечує достатню валідність та відповідає тим завданням, що були перед нами поставлені.

Нами було проаналізовано 150 блогсторінок на наступних мережних платформах: Blogger, Type Pad Micro, Posterous Spaces, Live Journal, Tumblr, WordPress.com. Зазначимо, що ми обирали найпоширеніші блогплатформи, що визнаються більшістю блогерів. До того ж всі перераховані вище блоги вміщують різноманітний набір опцій, що певним чином позначається на ефективності комунікації користувачів, які обирають для себе послуги того чи іншого сервісу Інтернет-мережі. Так, наприклад, ті користувачі, що надають перевагу Blogger, WordPress.com, Tumblr отримують можливість розширення графічних можливостей підтримання власного блогу. Зазначимо, що графічне оформлення блогу відіграє провідну роль в розгортанні комунікативних практик.

Аналіз щоденників ми розпочали виходячи з їх оформлення, адже створюючи власну сторінку на блогплатформі її автор перш за все має на меті привернути до себе увагу в тому випадку коли він розраховує на виникнення інтересу з боку читачів та отримання певних коментарів використовуючи лінгвістичні засоби в купі або окремо з графічним доповненням. Зазначимо, що на вибір користувачем тієї чи іншої блогплатформи впливає «географія» інтернету, оскільки існують певні розбіжності у розвитку та підтриманні медіа технологій в різних регіонах на певному рівні, що в свою чергу, позначається на ефективності опосередкованої технічними засобами комунікації.

Користувачі, які мешкають у віддалених регіонах зіштовхуються з певними технічними обмеженнями у повноцінному використанні сервісів мережі Інтернет. Ці обмеження стосуються недостатнього рівня швидкості передавання інформації, що певним чином позначається на мережній навігації та на оформленні веб-сторінки в повноцінному мультимедійному форматі, яке привертає увагу інших користувачів, а отже впливає на ефективність мережної взаємодії та скорочує кількість відвідувань й оновлень текстових записів.

Більшість блогів є орієнтованими на візуальний контент. Перше, що впадає у вічі це дизайн інтернет-сторінки, який чим більш оснащений різнобарв'ям мультимедійного текстового формату, тим більше збагачує сайт та формує певні уявлення про його автора. Блог стає віртуальним помешканням того, кому воно належить й яке відображає його внутрішній стан, бажання, прагнення, наміри, переживання та в межах якого вибудовується діалог особистості з цілим світом. Блукаючи в безмежному просторі особистих історій, на сторінках одних авторів хочеться затриматись та насолодитись атмосферою затишної бесіди, інші навпаки відштовхують. Часто зустрічаються такі, що облаштовують свою сторінку виключно з метою підвищення власного статусу. Особистий щоденник для

них стає джерелом самоповаги, що збільшується прямо пропорційно з кількістю відвідувань(кліків) та постійних читачів(френдів).

Отже, як бачимо Інтернет-щоденник це своєрідний спосіб конструювання особистістю життя, що існує в межах медіа простору, намагання презентувати себе в мережі за допомогою щоденних комунікативних практик. Оформлюючи власну сторінку користувачі обирають певний колір, ім'я або нік, що може співпадати з реальним чи характеризує певний віртуальний образ, подається інформація про користувача, графічне зображення(аватар) чи реальне фото, кількість друзів, посилань, постійних читачів або ПЧ і т.ін. Власне елементи оформлення сторінки є своєрідним намаганням компенсувати фізичну непередставленність, бажанням повернути до себе увагу за допомогою візуального контенту. Разом із тим, майже третина блог-сторінок, що привернула нашу увагу насиченим графічним оформленням не підкріплювалась змістовним, текстуальним наповненням.

Аналіз текстів проводився нами за трьома категоріями: змістовній, особистісній та процесуальній у відповідності з визначеними критеріями. Систематизуючи розповіді за змістом ми виокремлювали ті сторінки, що були присвячені досвіду особистих переживань пов'язаних з щоденною мережною діяльністю користувачів. Їх загальна кількість становила 40 особистих сторінок. Головними індикаторами або одиницями аналізу виступили рейтинг блога, що відображає ступінь зацікавленості інших користувачі (кількість посилань, відгуків, відвідувачів, коментарів(лайків), формат розгортання комунікативних практик (анонімний чи відкритий, приватний або публічний).

Розподіляючи тексти за означеними категоріями нами було визначено, що тема мережної комунікації не є поширеною серед користувачів. Переважна більшість блогів зачіпають тематику присвячену оптимізації процесів навігації в межах блогосфери, підвищенню власного рейтингу серед блогерів, технічному оснащенню сторінки засобами мультимедіа.

Проте психологічна складова особливостей мережної комунікації, що розкривається в поодиноких текстах користувачів виявляється доволі цікавою для інших блогерів про що свідчить певна кількість відгуків на тексти, що висвітлюють тему досвіду мережної комунікації.

Як ми вже зазначали вище, кількість коментарів визначає рейтинг блога та актуальність тієї теми, яка в ньому підіймається. Власне самі блогери визнають блог популярним, як що він має мінімально по три коментаря, щодо кожного запису. Зазначимо, що власне прагнення написання особистої історії з'являється завдяки наявності зворотнього зв'язку з боку інших користувачів, забезпечують безперервну динаміку в комунікації. Завдяки відгукам на певну життєву історію, викладену в електронному форматі, конструюється діалог між користувачами, що закріплюється у комунікативні мережні практики. Власне наявність коментарів на певне текстове повідомлення є критерієм ефективної взаємодії в межах інтернет-ресурсу. « Якщо блог якісний – то на ньому будуть затримуватись, а можливо й в блог-лист поставлять» [4].

Отже, як бачимо інтернет-сервіси надають можливість не лише систематично викладати власні думки але й отримувати своєрідну форму зворотнього зв'язку у вигляді коментарів та тим самим докорінно змінюють погляд на формат щоденникових записів. Поперше, щоденник перестав мати суто приватний характер. Власне сама приватність, якої так прагне особистість в реальному житті, втрачає свою значущість в онлайн-овому середовищі. Паноптизм, надпрозорість, всенаглядність не лише сприймаються особистістю, а стають цілком прийнятними. Розширюється сфера інтимності шляхом її “демократизації” набуваючи статусу публічності. Комунікативні інтернет-практики, що розгортаються в умовах яким є притаманною певна специфіка так само демонструють свою відмінність від тих практик, що існують за межами медіа простору. Саме ця відмінність виступає запорукою того, що комунікація в мережі інтернет є щоденною необхідністю для багатьох користувачів по всьому світові, що

надає їм можливість ефективного життєздійснення не лише в межах, а й за межами медіа простору.

Література

1. Радкевич А. Л. Социальные интернет-практики как объект социологического анализа // Информационный гуманитарный портал «Знание. Понимание. Умение». – №3. – 2009. – Социология. – С. 168–173.
2. Кутузов А. Б. Коммуникативные особенности дискурса компьютерных сетевых форумов // Третьи Лазаревские чтения: Традиционная культура сегодня: теория и практика: материалы Всероссийской научной конференции с международным участием. – Челябинск, 2006. – Ч. 2. – С. 306–311.
3. Волохонский В. Л. Психологические механизмы и основания классификации блогов [текст] // Личность и межличностное взаимодействие в сети Internet. Блоги: новая реальность : сб. статей / В. Л. Волохонский, Ю. Е. Зайцева, М. М. Соколов. – СПб., 2006. – С. 118–131.
4. Бардашевич Я. А. Особенности жанра интернет-блога. Общероссийская студенческая электронная научная конференция «Студенческий научный форум» 2011 года // Режим доступа: <http://russian-scientists.ru/communication/forum/forum79/>